

Фондера Р.В.**ДО ІСТОРІЇ РОЗВИТКУ УКРАЇНСЬКОГО НАРОДНОГО ТАНЦЮ В КАНАДІ
(20-ТІ РР. XX – ПОЧАТОК XXI СТ.)**

Народне танцювальне мистецтво у Канаді було відроджено, набуло свого розквіту й надалі розвивається на ґрунті творчої діяльності аматорських хореографічних колективів, які не тільки зберігають яскраві перлини народного танцювального фольклору, а й поповнюють репертуар новими творами, плідно працюють над удосконаленням своєї майстерності, а відтак, і професійного рівня. У колі їх художніх інтересів – національний танець, який вони представляють природністю фарб та оригінальністю пластичних інтонацій, вміло вдосконалюючи хореографічний словник, який віками створювався і відшліфовувався українським народом.

Вивчення досвіду діаспорних поколінь у галузі українського танцю, дослідження його становища на сучасному етапі, визначення його місця в духовному розвитку української етнічності за кордоном, глибоке осмислення творчих надбань зарубіжних українських митців, як духовного спадку всього українського народу є однією з актуальних задач вітчизняних істориків, мистецтвознавців, практиків і теоретиків хореографічного мистецтва.

Попри наявність в українському мистецтвознавстві певного наукового доробку щодо розвитку національного танцю на теренах Канади, доводиться констатувати брак досліджень, які б надавали цілісну картину української хореографічної культури у цій Північно-Американській країні.

Першими в історіографії питання визначили роль народного танцю у формуванні духовної культури канадської діаспори зарубіжні українці – В. Авраменко [1], І. Книш [7], В. Леник [9], В. Голубничий [2], М. Пастернакова [14]. П. Кардаш, С. Кот [16], М. Коць [8] та інші. У вітчизняному науковому доробку, присвяченому українській танцювальній культурі в Канаді, наукові дослідження з'явилися лише на початку 90-х рр. XX ст. Становлення і розвиток української народної хореографії в цій країні було висвітлено у статтях та монографіях вітчизняних мистецтвознавців М. Гуця [3], В. Євтуха, О. Ковальчук [4], О. Орел [10], В. Пастух [15], О. Федорук [18] та інших.

Розвиток українського танцювального мистецтва в Канаді пов'язаний, передусім, з ім'ям видатного етнохореографа Василя Авраменка. У першій половині 20-х рр. XX ст. на європейському континенті ним було засновано декілька шкіл українського танцю (Польща, Чехословаччина, Німеччина). У другій половині 20-х рр. XX ст. митець емігрував до Канади, де йому вдалося дати близько 120 концертів й заснувати значну кількість танцювальних шкіл у різних місцях країни. Праця балетмейстера мала глибокий й тривалий вплив на формування сценічної української культури не тільки в Канаді, а й на всій території Північно-Американського континенту [8, с. 46-48].

Учні й послідовники В. Авраменка були аматорами. Але вони методично розробляли запроваджені ним педагогічні принципи, плекали його творчий доробок (репертуар, форма проведення сценічних виступів, методика викладання тощо), а також доповнювали його власними балетмейстерськими роботами. Їх обізнаність у царині українського народного танцювального мистецтва вплинула на подальший розвиток національної хореографічної культури в Канаді. Ефективними засобами популяризації й поширення українського танцю в аматорському середовищі були: ансамблі, студії, гуртки, окремі шкільні та позашкільні дитячі імпрези й свята, до яких спеціально розучувались вистави з хореографічним оздобленням, а також танцювальні номери. Репертуар танцювальних осередків складався з українських народних танців, історичних, героїчних й побутових картин за національною тематикою.

Слідами В. Авраменка у Канаді пішли інструктори танців – вихідці з Буковини *В. Мошук* та *І. Пігуляк*. Останній працював інструктором українського танцю при товаристві “Просвіта”, згодом емігрував до США, став автором книги “Василь Авраменко і відродження українського танку” (Нью-Йорк, 1979 р.). Після від'їзду В. Авраменка до США його творчий доробок в Канаді плекали: *І. Токарік* (перший український учитель в англійській школі у м. Отаві, інструктор танців), *І. Іванчук* (головний інструктор танців у м. Вінніпег), *Н. Арсеній* (інструктор танців), *Г. Сторожук* (художник, диригент, інструктор танців), *В. Погорецький*, *М. Дудар* (танцюристи школи В. Авраменка, інструктори танців) та інші. 50-80-ті рр. XX ст. стали роками інтенсивної творчої кар'єри українського хореографа *М. Балдецького* (засновника ансамблю “Веснянка” при ОДУМ¹ у м. Торонто).

Велика заслуга всіх послідовників В. Авраменка – учнів, перших інструкторів, аматорів, що наслідували його творчий метод, полягала у відродженні, поширенні та популяризації українського народного танцювального мистецтва, передусім, в емігрантському середовищі. Засновані ними українські танцювальні ансамблі, школи, студії, гуртки виконували велику просвітницьку місію, розповсюджуючи українську культуру в іноетнічному середовищі завдяки концертам, оглядам, конкурсам, різноманітним міжнародним фольклорним фестивалям, а також за допомогою телебачення.

Початок функціонування українського народного танцю на професійній сцені в Канаді було покладено у другій половині 40-х рр. XX ст., коли з України емігрувала значна кількість представників мистецької сфери, зокрема професійних танцюристів. Більшість з них достатньо інтенсивно мігрували по усьому світо-

¹ ОДУМ – Об'єднання демократичної української молоді.

ві. Багато хто з них осів у Канаді. Ще у 20-30-х рр. XX ст. з України виїхали Ганна та Василь Заварихіни (Туреччина, Румунія, Франція, Німеччина, Канада), Д. Чутро (США, Канада). Після Другої світової війни батьківщину залишили Д. Нижанківська-Снігурович (Австрія, Канада), О. Гердан-Заклинська (Австрія, Канада), Р. Прийма-Богачевська (Австрія, Канада, США), Д. Кравців-Ємець (Австрія, Канада) та інші.

Професійні танцюристи розгорнули свою творчу діяльність у формі окремих виступів, організації хореографічних шкіл, студій, ансамблів. Вони успішно презентували українське народне танцювальне мистецтво на міжнародних конкурсах та фестивалях. У балетмейстерській роботі, постановках за українською тематикою майстри сцени поєднували елементи класичного й модерного танцю, не порушуючи їх народного характеру. У педагогічній діяльності професійні танцюристи спирались на відпрацьований навчально-виховний матеріал різноманітних танцювальних шкіл, передавали теоретичний й практичний досвід наступним поколінням. Так, в Канаді у м. Вінніпезі на Вищих освітніх курсах та у Музичному інституті викладала О. Гердан-Заклинська, у студії ритмо-пластики при Інституті культури – Д. Кравців-Ємець, у хореографічній школі при Вінніпезькому королівському балеті працювала Д. Нижанківська-Снігурович, Г. Заварихіна навчала класичному й народному танцю у хореографічній школі в м. Торонто.

Після Другої світової війни стиль українського народного танцю поширений в українській діаспорі Канади, поступово збагатився більш сучасним і довершеним стилем балетмейстера П. Вірського. Цьому, зокрема сприяли гастрольні подорожі Національного заслуженого академічного ансамблю танцю України. У радянський період колектив приїздив до Канади двічі – у 1962 та 1966 рр. Активною гастрольною діяльністю відрізняється творча робота ансамблю ім. П. Вірського за часів незалежності нашої держави під керівництвом Народного артиста України, професора М. М. Вантуха (з 1980 р.). Показовим є хоча б той факт, що у 2004 р. з вересня по грудень ансамблем в ході гастрольного турне по США та Канаді було презентовано 72 концерти у 58 містах. Яскравому українському хореографічному мистецтву аплодувало близько 100 тисяч американських та канадських глядачів.

Професійному зростанню, обміну досвідом, розвитку дружніх стосунків між танцювальними колективами українського танцю в Канаді вже протягом багатьох років сприяють різноманітні українські фестивалі, огляди, Дні національної культури тощо.

Українці Канади першими почали впроваджувати фестивалі українського мистецтва. Перший Всеукраїнський українсько-канадський фестиваль пісні, музики і танцю відбувся у липні 1939 р. Того року до Торонто прибуло 1500 митців з різних міст і населених пунктів країни, які виступили перед 10-тисячною аудиторією. Захід пройшов з великим успіхом. Це була історична подія у житті українців, які проживали у Канаді, вона надала наснаги для подальшої праці й згуртування вихідців з України на землі їхньої нової Батьківщини.

Другий канадсько-український фестиваль відбувся у 1946 р. Він пройшов не менш успішно ніж перший. Критики визнали, що це була найбільша такого роду мистецька подія Західної Канади і оцінили її, як великий вклад українських переселенців у збагачення загальнонаціональної культури країни [5, с.44-45].

Починаючи з 50-х рр. XX ст. й сягаючи наших часів у Канаді за підтримки Товариства “Український робітничо-фермерський дім”, Товариства канадських українців й Товариства об’єднаних українців-канадців, а також при активній участі Робітничого допомогового товариства відбуваються регулярні крайові, провінційні й окружні фестивалі української пісні, музики і танцю у містах Калгарі, Едмонтон, Гамільтон, Монреаль, Порт-Артур, Ріджайн, Саскатун, Ванкувер, Віндзор, Вінніпег, Тіммінс та інших. У різні роки в них взяли участь до півтори тисячі самодіяльних митців.

Досить активно пропагандується українська культура в Канаді під час щорічного свята культурної спадщини мешканців Альберти, що відбувається у серпні місяці в м. Едмонтоні. Починаючи з 1976 р., кожен рік одинадцять різних етно-культурних громад міста, у тому числі українці, збираються у парку ім. Гавриляка, щоб презентувати свої розваги, мистецтво та ремесла [19].

Цікавою є творчість сучасних хореографів Канади. У рівній мірі вони поділяються на дві групи: частину складають емігранти з України – спеціалісти в галузі народного танцювального мистецтва, що виїхали у 90-х рр. XX ст., решта – нащадки українських переселенців у другому-четвертому поколіннях. Особливо відзначаю діаспорних хореографів останніх десятиліть є наявність у них базової хореографічної освіти (значний відсоток з них отримали її в Україні) та відповідного артистичного, викладацького й балетмейстерського досвіду. Серед них відзначилися: *Ф. Даниляк* (“Барвінок”, м. Міссісага; випускник Київського інституту культури, колишній викладач Калуського училища культури та артист Державного Гуцульського ансамблю пісні і танцю), *І. Піхлик* (“Шумка”, м. Едмонтон; вихованець хореографічної студії ансамблю танцю України ім. П. Вірського), *С. Макаров* (“Сузір’я”, “Тризуб”, “Ялинка”, м. Калгарі; викладач характерних танців у Вінніпезькому Королівському балеті та Східно-Австралійській академії танцю, колишній артист ансамблю танцю України ім. П. Вірського), *Світлана та Богдан Ткачишин* (“Надія”, Едмонтон), *С. Базри* (“Воля”, м. Едмонтон; випускник Чернівецького училища культури, колишній артист Буковинського ансамблю пісні і танцю), *Д. Довгоселець* (“Троянда”, м. Манітоба; випускник Київського хореографічного училища, соліст Вінніпезького Королівського балету), *Б. Климчук* (“Троянда”, м. Монреаль), *В. Сорокотягин* (“Євшан”, м. Саскатун; вихованець Мелітопольського училища культури, колишній артист ансамблю танцю “Молодість” у м. Запоріжжі та “Назбручанка” у м. Тернополі), *О. Беляєв* (“Заповіт”, м. Саскачеван; випускник Київського інституту культури, колишній артист фольклорного ансамблю “Калина” у м. Києві та Черкаського народного хору), *Н. Ольшевська* (“Ялинка”, м. Калгарі), *Л. Гутнік та Д. Рудик* (“Магія українського танцю”, м. Едмонтон), *М. Коновалець, Ш. Боровські, Б. Пічко* (“Купало”, м. Едмонтон) та інші.

За сучасних часів у Канаді діє досить значна кількість українських художніх колективів. Лише в трьох степових провінціях – Альберта, Манітоба, Саскачеван працюють понад 150 танцювальних груп, які нара-

ховують близько 10 000 учасників. Високохудожні натхненні виступи українських аматорів знайшли своїх прихильників серед тисяч глядачів різного віку та національностей. На сторінках канадської преси можна прочитати захоплені відгуки критиків щодо майстерності виконання самодіяльних колективів. Більшість з них гастролювали у багатьох країнах Америки, Європи, Азії. Деяким з них пощастило виступити і на українській землі [109, с. 44-45]. Серед найбільш відомих танцювальних колективів у Канаді можна назвати: “Веснянка”, “Аркан”, “Десна”, “Україна”, “Калина” (м. Торонто), “Явір” та “Канів” (працюють при українській православній церкві св. Дмитра у м. Оттава), хореографічні ансамблі “Шумка”, “Черемош”, “Черемшина”, “Чумак”, “Верховина”, “Купайло”, “Воля”, “Веселка”, “Вогонь” (м. Едмонтон), “Український гучульський танковий ансамбль” (м. Онтаріо), “Довбуш”, “Кобзар” (м. Ванкувер), “Полтава” (м. Ріджайн), “Гопак”, “Барвінок”, “Ялинка”, “Коріння”, “Гризуб” (м. Калгарі), “Орлан”, “Веселка”, “Золото”, “Русалка” (м. Вінніпег), “Веснянка” (м. Оквіль), “Барвінок” (м. Міссісага), “Заповіт” (м. Саскачеван), “Веселка” (м. Вікторія), “Україна” (м. Брентфорд), “Зірка” (м. Драйден), “Марунчак” (м. Монреаль), “Троянда”, “Зірка” (м. Манітоба) та інші [5, с. 28-30].

Однією з перших в Канаді почала функціонувати танцювальна група при ансамблі ім. Тараса Шевченка у Торонто. Заснована у 1951 р., вона досить швидко стала широко відомою в усьому світі. Цей самодіяльний колектив складається з чоловічого хору, оркестру і танцювальної групи. Крім українців в ансамблі є представники інших національностей. Ветерани ансамблю прагнуть продовжувати культурні традиції рідного народу, прищеплювати молоді любов до рідної мови, української пісні і танцю. Ансамбль запрошують з виступами різні етнічні угруповання, які населяють Канаду. У 1989 р. творчий колектив відвідав з гастролями Україну [3, с. 77-80].

До найстарших українських танцювальних осередків у Канаді належить ансамбль “Веснянка”, який розпочав свою діяльність як танцювальна група під керівництвом М. Балдецького в 1958 р. у м. Торонто (пізніше ансамбль став базуватися при Українському культурному центрі ім. Святого Володимира у м. Оквіль, провінція Онтаріо). Репетиції проходили у залах українських православних церковних громад св. Дмитрія, св. Андрія, св. Володимира. Колектив поділяється на дві вікові групи: 10-15 років – початкуючі учні, 15-24 років – студентство – основний склад ансамблю. За багато років свого існування через “Веснянку” пройшло близько 300 аматорів. У репертуарі ансамблю понад 20 танцювальних композицій. Творчий осередок дав більше 200 концертів у різних містах Канади, США, Англії. Перед загальноканадською глядацькою аудиторією танцюристи колективу виступили в містах Онтаріо, Плейсі, Мепл Ліф Гардені, під час Канадської національної виставки, на концерті у присутності англійської королеви Єлизавети II. “Веснянка” є членом торонтського мистецького об’єднання “Фолк Арт Каунсіл”. У жовтні 2008 р. колектив ансамблю відзначив 50-річчя свого існування [11].

Широко відомим за межами Канади став танцювальний ансамбль канадських українців “Шумка”. Колектив був заснований у 1959 р. у м. Едмонтоні. Художній керівник – Гордон Гордей, мистецький керівник ансамблю – Іван Піхлик, музичний керівник і диригент колективу – Євген Звоздецький. При ансамблі функціонує хореографічна школа, яка готує нові висококваліфіковані кадри. Багато членів цього колективу працюють інструкторами танцювальних шкіл, в яких навчається понад 1200 учнів. В Україну колектив вперше приїхав у 1990 р. З великим успіхом також виступав із концертами в Канаді, США, Японії, Англії.

У своєму творчому доробку “Шумка” гармонійно поєднує народні танці з балетною драматургією та музикою симфонічного оркестру. Програму виступів творці будують на сюжетній основі, завдяки якій шліфується акторська майстерність виконавців. Широко відомими є театралізовані концертні постановки “Шумки”, зокрема цікавою роботою є остання вистава колективу – “Попелюшка”, у роботі над якою брали участь хореографи з Києва та Львова. “Попелюшка” була презентована канадськими танцюристами в Україні (у Києві та Донецьку) у липні 2007 р. [13].

У житті українців Канади та їхніх нащадків народна творчість, зокрема танцювальна, завжди займала важливе місце і була своєрідним ланцюгом, який поєднував канадців різного етнічного походження з українцями. Вже на початку ХХ ст. у Канаді нараховувалися сотні драматичних, музичних і танцювальних самодіяльних гуртків, які створювалися у багатьох більш-менш значних за кількістю поселень українців. З їх мистецтвом мали змогу познайомитись не тільки земляки, а й представники багатьох національностей, які мешкали поруч. Усі мистецькі колективи, зокрема танцювальні, були аматорськими, однак саме вони вплинули на формування української культури в цій країні, заклали міцну основу української етнічності, стали осередками її збереження і розвитку.

Джерела та література

1. Авраменко В. Українські народні танки, музика і стрій / у 2-х книгах. – Голівуд, 1947. – 80 с.
2. Голубничий В. Суть української культури і українська культура в діаспорі: Доповіді і підготовчі сесії для справ культури в Торонто / Об’єднання українських педагогів Канади. – Торонто, 1965. – 51 с.
3. Гуць М. Виступи мистецьких колективів української діаспори // Народна творчість та етнографія. – 1992. – № 1. – С. 77-80
4. Євтух В. Б., Ковальчук О. О. Українці в Канаді / Центр пам’яткознавства АН України і Українського товариства охорони пам’яток історії та культури. – К: Будівельник, 1993. – 143 с.
5. Зберігаючи українську самобутність / В. Б. Євтух, Є. Є. Камінський, О. О. Ковальчук, В. П. Трошинський; Ін-т соціології НАН України. – К.: Інтел, 1992. – 98, [1] с.
6. Козловський Б. Не в’яне канадський “Барвінок” // <http://www.wz.lviv.ua/pages.php?ac=arch&atid=66>

7. Книш І. Жива душа народу: До ювілею українського танку. – Вінніпег: Новий шлях, 1966. – 78 с.
8. Коць М. Український хореограф Василь Авраменко // Народна творчість та етнографія. – 1993. – № 2. – С. 46-48
9. Леник В. Українці на чужині або репортажі з далеких доріг. – Львів: Червона калина, 1994. – 335 с.
10. Орел О. Сяйво мистецьких талантів України // Народна творчість та етнографія. – 1999. – № 5-6. – С. 35-38
11. Офіційний сайт ансамблю “Веснянка” // <http://www.infoukes.com/vesnianka/history.html>
12. Офіційний сайт ансамблю “Шумка” // <http://www.shumka.com/>
13. Пастернакова М. Українська жінка в хореографії. – Вінніпег; Едмонт, 1963. – 213 с.
14. Пастух В. В. Сценічна хореографічна культура Східної Галичини 20-30-х рр. ХХ століття / Дис. канд. мистецтвознавства: 17.00.01 / Київський національний ун-т культури і мистецтв. – К., 1999. – 186 л.
15. Українці в світі / Кардаш П., Кот С. – Мельбурн: Фортуна, 1995. – 423 с.
16. Презентації української культури на теренах Канади // www.ukrslovo.net/news/3264.html
17. Федорук О. Лицар танцю: До 100-річчя від дня народження видатного хореографа В. Авраменка // Українська культура. – 1995. – № 5-6. – С.15-16
18. Фестиваль Спадщини у Едмонтоні // http://uk.wikipedia.org/wiki/Фестиваль_Спадщини_у_Едмонтоні